

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پژوهشکده زبان‌شناسی
گروه زبان‌شناسی همگانی

پایان‌نامه کارشناسی ارشد / رشته زبان‌شناسی همگانی استعاره‌های مفهومی بهشت در قرآن کریم

استادان راهنما:

دکتر احمد پاکتچی

دکتر آریتا افراشی

استاد مشاور:

دکتر سید مصطفی عاصی

پژوهشگر:

راضیه رستمی شیرین آبادی

بهمن ماه ۱۳۹۵

برگه ارزیابی

.....

سپاسگزاری

برخاستن از عدم و پا گذاردن به پهنه هستی، هدیهٔ مهربانترین مهربانان است. به پاس این هدیهٔ الهی و به یمن کتابی که برای راهیابی به مسیر کمال تا وصال، در اختیارم نهاد؛ کوشیدم تا مصداق بارز این نشانهٔ نورانی باشم که «هل یستوی الذین یعلمون و الذین لا یعلمون».

با دست‌های پرمهر مادرم و حمایت‌های بی‌دریغ پدرم، توانستم از نخستین پله‌های دانش بالا بروم. از این دو فرشتهٔ پشتیبان و نگهبانم، آموختم که در قنوت نمازم که هنگامهٔ عشق‌بازی با خداست، زمزمهٔ «رب زدنی علما و عملا» را به پاس هدیهٔ ارزشمند پروردگار متعال، یعنی «عقل» سردهم.

و در میان دشوارترین لحظات، خداوند هسفری استوار، همچون کوه و دلنواز همچون یار، برای رهروی به من هدیه کرد.

طی سالهای دانش‌اندوزی و کسب تجربه، یگانه دختر نازنینم صبورانه مرا یاری کرد و نگاه معصومانه‌اش بدرقهٔ راه دانش‌اندوزی‌ام شد. سپاسگزار مهربانی‌شان هستم.

از استادان بزرگوار و اندیشمندان،
جناب آقای دکتر احمد پاکتچی،
سرکار خانم دکتر آزیتا افراشی،
و جناب آقای دکتر سید مصطفی عاصی
که کیمیای دانش و تجربه‌اند، و آن را سخاوت‌مندانه در اختیارم نهادند، صمیمانه و متواضعانه سپاسگزارم.

در ازل پرتو حسنت ز تجلی دم زد
عشق پیدا شد و آتش به همه عالم زد
و آنگاه که عاشق می شویم بهشت پیش روی ماست.
بهشت، آیینی جز عاشقی نمی شناسد.
لحظه ناب عاشقی ام در این سطور؛
بی تکلف و با تمام وجود تقدیم به ساحت بی کران مهربانی هایت.
آقای عاشقی!
ای غایب از نظر
که دیباچه بهشت با قدوم پرمهرت گشوده می شود
چشم انتظاریم...

چکیده

پژوهش حاضر به بررسی استعاره‌های مفهومی «بهشت» در پیکره‌ای نمونه از آیات قرآن کریم می‌پردازد. در این پژوهش تلاش شده است تا با جست‌وجو در کل قرآن کریم، پیکره‌ای متشکل از آیات قرآن که مربوط به توصیف بهشت است نمونه‌گیری و سپس آیات و عباراتی که حاوی مفهوم «بهشت» در قالب استعاره‌های مفهومی بودند استخراج گردد. بدین روش پیکره‌ای حدوداً شامل ۲۸۰ آیه برای تحلیل نهایی به دست آمد. در گام بعدی تحلیل حوزه انتزاعی «بهشت» در دو بخش صورت گرفت؛ بخش اول: حوزه انتزاعی بهشت از بیرون؛ در این بخش آیاتی که از بیرون فضای بهشت - بدون در نظر گرفتن نعمت‌های درون بهشت - به توصیف بهشت پرداخته بودند مورد بررسی قرار گرفت و نگارنده موفق به شناسایی ۳۰۲ استعاره مفهومی در قالب ۱۴ نام‌نگاشت شد. سپس تلاش شد تا مفاهیمی که به عنوان حوزه‌های مبدأ برای مفهوم‌سازی بهشت (از بیرون) در قرآن کریم به کار رفته‌اند مشخص شود. بخش دوم: حوزه انتزاعی بهشت از درون؛ در این بخش آیاتی که با استفاده از نعمت‌های بهشتی به توصیف بهشت پرداخته بودند مورد بررسی قرار گرفت، با این توضیح که تمرکز نگارنده بر روی آن دسته از نعمت‌های بهشتی بود که به خوراک (نوشیدنی، میوه و غذا) و پوشاک بهشتیان پرداخته بود. در این بخش نیز نگارنده موفق به شناسایی ۱۷۷ استعاره مفهومی در قالب ۱۸ نام‌نگاشت شد و سپس تلاش شد مفاهیمی که به عنوان حوزه‌های مبدأ برای مفهوم‌سازی بهشت (از درون) با توجه به نعمت‌های بهشتی (خوراک و پوشاک) در قرآن کریم به کار رفته‌اند مشخص شود. در نهایت به عنوان یکی از دستاوردهای فرعی پژوهش تلاش شد تا پربسامدترین نگاشت‌های استعاری و پربسامدترین حوزه‌های مبدأ مربوط به هر دو بخش مشخص شود. در مجموع با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر مشخص شد که در قرآن کریم بیشتر از حوزه مبدأ «مکان» برای بیان مفهوم بهشت از بیرون، و حوزه مبدأ «زندگی فاخر و اشرافی» برای بیان مفهوم بهشت از درون استفاده شده است. در گام آخر به عنوان یکی دیگر از دستاوردهای پژوهش حاضر، مقایسه‌ای میان حوزه‌های مبدأ و نام‌نگاشت‌های استخراج‌شده از هر دو بخش صورت گرفت.

کلیدواژه‌ها: معنی‌شناسی شناختی، استعاره مفهومی، قرآن کریم، بهشت، خوراک و پوشاک.

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات پژوهش.....	۱
۱,۱. مقدمه.....	۲
۲,۱. مسئله پژوهش.....	۳
۳,۱. اهمیت و ضرورت انجام پژوهش.....	۴
۴,۱. اهداف پژوهش.....	۴
۵,۱. جنبه جدید بودن و نوآوری پژوهش.....	۵
۶,۱. پرسش‌های پژوهش.....	۵
۷,۱. فرضیه‌های پژوهش.....	۵
۸,۱. روش‌شناسی پژوهش و روش گردآوری داده‌ها.....	۵
۹,۱. سازمان‌بندی پژوهش.....	۶
فصل دوم: پیشینه پژوهش.....	۷
۱,۲. مقدمه.....	۸
۲,۲. پیشینه مطالعات استعاره مفهومی در غرب.....	۸
۳,۲. پیشینه مطالعات استعاره مفهومی در ایران.....	۱۸
۴,۲. مطالعات استعاره‌های مفهومی در قرآن کریم.....	۲۷
۱,۴,۲. آثار ایرانی نگارش‌شده در باب استعاره‌های مفهومی در قرآن کریم.....	۲۸
۲,۴,۲. آثار غیرایرانی نگارش‌شده در باب استعاره‌های مفهومی قرآن کریم.....	۳۶
فصل سوم: مبانی نظری.....	۴۰

۴۱	 ۱,۳. مقدمه
۴۲	 ۲,۳. علم شناخت (علوم شناختی)
۴۴	 ۳,۳. زبان‌شناسی شناختی
۴۶	 ۴,۳. معنی‌شناسی شناختی
۴۷	 ۵,۳. نظریه استعاره مفهومی
۴۹	 ۱,۵,۳. استعاره مفهومی
۵۲	 ۲,۵,۳. حوزه مبدأ
۵۴	 ۱,۲,۵,۳. حوزه‌های متعارف مبدأ
۵۸	 ۲,۲,۵,۳. حوزه‌های متعارف مقصد
۶۲	 ۳,۵,۳. نگاشت
۶۵	 ۴,۵,۳. اصول حاکم بر استعاره مفهومی
۶۸	 ۵,۵,۳. ویژگی‌های استعاره مفهومی
۶۹	 ۱,۵,۵,۳. ویژگی نظام‌مندی
۶۹	 ۲,۵,۵,۳. ویژگی برجسته‌سازی و پنهان کردن
۷۰	 ۳,۵,۵,۳. ویژگی انگیزش تجربی استعاره
۷۰	 ۶,۵,۳. طبقه‌بندی استعاره‌ها
۷۱	 ۱,۶,۵,۳. طبقه‌بندی براساس نقش شناختی استعاره
۷۱	 ۱,۱,۶,۵,۳. استعاره‌های ساختاری
۷۲	 ۲,۱,۶,۵,۳. استعاره‌های هستی‌شناختی

۷۳	 استعاره‌های جهتی ۳,۱,۶,۵,۳
۷۴	 استعاره‌های تصویری ۴,۱,۶,۵,۳
۷۵	 استعاره‌های کلان ۵,۱,۶,۵,۳
۷۶	 طبقه‌بندی بر اساس ماهیت استعاره ۲,۶,۵,۳
۷۷	 استعاره دانش‌بنیاد ۱,۲,۶,۵,۳
۷۷	 استعاره طرح‌واره بنیاد ۲,۲,۶,۵,۳
۷۸	 مجاز ۶,۳
۸۲	 مقایسه استعاره و مجاز ۱,۶,۳
۸۲	 شباهت و مجاورت ۱,۱,۶,۳
۸۲	 دو حوزه درمقابل یک حوزه ۲,۱,۶,۳
۸۴	 درک کردن و جلب توجه ۳,۱,۶,۳
۸۴	 حوزه‌های مشابه در مقابل حوزه‌های مجزا ۴,۱,۶,۳
۸۵	 جمع‌بندی ۷,۳
۸۶	 فصل چهارم: تحلیل داده‌ها
۸۷	 ۱,۴ مقدمه
۸۷	 ۲,۴ معرفی روش پژوهش
۸۸	 ۳,۴ حوزه انتزاعی بهشت از بیرون
۸۸	 ۱,۳,۴ [بهشت مکان است]
۸۹	 ۲,۳,۴ [بهشت شیء قابل تملک است]

۳,۳,۴	[بهشت ارث است]	۹۰
۴,۳,۴	[بهشت جزاء است]	۹۰
۵,۳,۴	[بهشت شیء دارای اندازه (عرض) است]	۹۱
۶,۳,۴	[بهشت شیء/مکان متحرک است]	۹۱
۷,۳,۴	[بهشت باغی سرسبز است]	۹۲
۸,۳,۴	[بهشت ظرف است]	۹۴
۹,۳,۴	[بهشت هدف مسابقه است]	۹۵
۱۰,۳,۴	[بهشت مکانی بسته با درهایی برای ورود به داخل آن است]	۹۵
۱۱,۳,۴	[بهشت وعده است]	۹۶
۱۲,۳,۴	[بهشت مکان ماندن است]	۹۶
۱۳,۳,۴	[بهشت خواسته و طلب است]	۹۷
۱۴,۳,۴	[بهشت شیء قابل شمارش است]	۹۷
۴,۴	جمع‌بندی تحلیل‌های بخش ۳,۴	۹۸
۱,۴,۴	نام‌نگاشت‌های استعاره‌های «بهشت» (از بیرون)	۹۸
۲,۴,۴	حوزه‌های مبدأ استعاره‌های مفهومی «بهشت» (از بیرون)	۹۸
۵,۴	حوزه انتزاعی بهشت از درون	۹۹
۱,۵,۴	پوشاک بهشت	۹۹
۱,۱,۵,۴	سندس و استبرق و حریر	۱۰۰
۲,۱,۵,۴	ثیاب و لبس	۱۰۳

- ۳,۱,۵,۴. عالی ۱۰۳
- ۴,۵,۱,۴. خُضر ۱۰۳
- ۲,۵,۴. نوشیدنی‌های بهشت ۱۰۴
- ۱,۲,۵,۴. منابع نوشیدنی بهشتیان ۱۰۴
- ۱,۱,۲,۵,۴. عین ۱۰۴
- ۱) واژه‌های به کار رفته برای عُیُون: ۱۰۶
- الف) تَجْرِیَان ۱۰۶
- ب) نَضَّاحَتَان ۱۰۶
- ج) یُفَجِّرُون ۱۰۷
- ۲) نام چشمه‌ها و طعم آن‌ها: ۱۰۸
- الف) زنجبیل و سلسبیل ۱۰۸
- ب) کافور ۱۱۰
- ج) تسنیم: ۱۱۱
- ۲,۱,۲,۵,۴. نهر ۱۱۳
- ۳,۱,۲,۵,۴. آب و شراب بهشتی ۱۱۶
- الف) مَعِین ۱۱۶
- ب) ماء مسکوب ۱۱۸
- ج) کأس دهاق ۱۱۸
- د) رَحِیق مختوم ۱۲۰

- ۱۲۱ ۲) ویژگی شراب‌های بهشتی
- ۱۲۱ الف) مزاج
- ۱۲۲ ب) بیضاء
- ۱۲۲ ج) طهور
- ۱۲۳ د) ختامه مسک
- ۱۲۵ ه) لا فیها غول
- ۱۲۶ و) لا ینزفون
- ۱۲۷ ز) لا یصدعون
- ۱۲۷ ح) لا تأثیم
- ۱۲۷ ط) لا لغو
- ۱۲۸ ۲،۲،۵،۴. ظرف‌های مخصوص نوشیدنی و شراب بهشتیان
- ۱۲۸ ۱،۲،۲،۵،۴. اُبَارِیق
- ۱۲۹ ۲،۲،۲،۵،۴. اُکواب
- ۱۳۱ ۳،۲،۲،۵،۴. کَاس
- ۱۳۲ ۳،۲،۵،۴. ویژگی ظرف‌های نوشیدنی
- ۱۳۲ ۱،۳،۲،۵،۴. دهاق
- ۱۳۳ ۲،۳،۲،۵،۴. طلا و نقره
- ۱۳۳ ۳،۳،۲،۵،۴. موضوعه
- ۱۳۴ ۳،۲،۵،۴،۴. «قواریر» و «قدروها تقدیرا»

- ۱۳۵ ۴,۲,۵,۴. افعال به کاررفته برای نوشیدنی‌ها
- ۱۳۵ ۱,۴,۲,۵,۴. «شرب» و «سقی»
- ۱۳۶ ۲,۴,۲,۵,۴. «یتنازعون» و «یتنافسون»
- ۱۳۶ ۳,۵,۴. میوه‌های بهشت
- ۱۳۷ ۱,۳,۵,۴. کلمات متناظر با میوه
- ۱۳۷ ۱,۱,۳,۵,۴. فاکهه
- ۱۳۸ ۲,۱,۳,۵,۴. جنی
- ۱۳۹ ۳,۱,۳,۵,۴. قطف
- ۱۳۹ ۲,۳,۵,۴. ریشه‌های فعلی به کاررفته برای میوه‌های بهشتی
- ۱۳۹ ۱,۲,۳,۵,۴. تذلیل قطوف
- ۱۴۰ ۲,۲,۳,۵,۴. دان
- ۱۴۱ ۳,۲,۳,۵,۴. يَدْعُونَ و يدعون
- ۱۴۲ ۴,۲,۳,۵,۴. يَتَخَيَّرُونَ
- ۱۴۲ ۳,۳,۵,۴. ویژگی میوه‌های بهشت
- ۱۴۲ ۱,۳,۳,۵,۴. لامقطوعه
- ۱۴۲ ۲,۳,۳,۵,۴. لا ممنوعه
- ۱۴۳ ۳,۳,۳,۵,۴. أَكْلُهَا دائم
- ۱۴۳ ۴,۳,۳,۵,۴. منها تأكلون
- ۱۴۳ ۵,۳,۳,۵,۴. امددنا

۱۴۴	 ۶,۳,۳,۵,۴. فاکهه کثیره
۱۴۴	 ۷,۳,۳,۵,۴. من کل فاکهه زوجان
۱۴۴	 ۸,۳,۳,۵,۴. نخل و رمان
۱۴۶	 ۴,۵,۴. غذای بهشت
۱۴۶	 ۱,۴,۵,۴. صحاف
۱۴۶	 ۲,۴,۵,۴. لحم طير
۱۴۷	 ۳,۴,۵,۴. يشتهون
۱۴۷	 ۶,۴. جمع‌بندی تحلیل‌های بخش ۵,۴
۱۴۷	 ۱,۶,۴. نام‌نگاشت‌های استعاره‌های مفهومی «بهشت» (از درون)
۱۴۷	 ۲,۶,۴. حوزه‌های مبدأ استعاره‌های مفهومی «بهشت» (از درون)
۱۴۸	 ۷,۴. جمع‌بندی
۱۴۹	 فصل پنجم: نتیجه‌گیری
۱۵۰	 ۱.۵. مقدمه
۱۵۱	 ۲,۵. پاسخ به پرسش‌ها و محک فرضیه‌ها
۱۵۳	 ۳,۵. نتایج فرعی
۱۵۳	 ۱,۳,۵. فراوانی نام‌نگاشت‌ها و حوزه‌های مبدأ استعاره‌های مفهومی بهشت
۱۵۳	 ۱,۱,۳,۵. فراوانی نام‌نگاشت‌ها و حوزه‌های مبدأ استعاره‌های مفهومی بهشت (از بیرون)
۱۵۵	 ۲,۱,۳,۵. فراوانی نام‌نگاشت‌ها و حوزه‌های مبدأ استعاره‌های مفهومی بهشت (از درون)
۱۵۷	 ۲,۳,۵. مقایسه نام‌نگاشت‌ها و حوزه‌های مبدأ بهشت (از بیرون و درون)

۴,۵.	پیش‌نهادهایی برای پژوهش‌های آتی	۱۵۸
۵,۵.	جمع‌بندی	۱۵۸
	کتاب‌نامه	۱۵۹
	منابع فارسی	۱۶۰
	منابع عربی	۱۶۶
	منابع انگلیسی	۱۶۷
	واژه‌نامه	۱۷۳
	فارسی به انگلیسی	۱۷۴
	انگلیسی به فارسی	۱۷۸
	چکیده	۱۸۲

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

فهرست جدول ها

۱,۱,۳,۵. فراوانی نام‌نگاشت‌ها و حوزه‌های مبدأ استعاره‌های مفهومی بهشت (از بیرون)..... ۱۵۳

۲,۱,۳,۵. فراوانی نام‌نگاشت‌ها و حوزه‌های مبدأ استعاره‌های مفهومی بهشت (از درون)..... ۱۵۵

.

.

.

.

فهرست تصاویر

تصویر ۱-۳ رابطه استعاری.....	۸۳
تصویر ۲-۳ رابطه مجاز	۸۳
تصویر ۳-۳ امکان های استعاره	۸۴
تصویر ۴-۳ امکان های مجاز	۸۵

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

فهرست نمودارها

نمودار ۵-۱. درصد فراوانی حوزه‌های مبدأ استعاره‌های مفهومی بهشت (از بیرون)..... ۱۵۵

نمودار ۵-۲. درصد فراوانی حوزه‌های مبدأ استعاره‌های مفهومی بهشت (از درون)..... ۱۵۷

فصل اول

کلیات پژوهش

۱.۱. مقدمه

زبان‌شناسی شناختی^۱ آخرین دستاورد زبان‌شناسی در غرب است، جریانی بسیار تنومند و مهم که تأثیر فراوانی بر حوزه‌های دیگر از جمله حوزه مطالعات دینی در غرب داشته است. زبان‌شناسی شناختی رویکردی به تحلیل زبان‌های طبیعی^۲ است که زبان را ابزاری برای نظم و سامان‌بخشی، پردازش و انتقال اطلاعات می‌داند.

یکی از شاخه‌های زبان‌شناسی شناختی، معنی‌شناسی شناختی^۳ است که خود مبتنی بر رابطه میان زبان و ذهن است و چندین نظریه زبان‌شناختی را فرامی‌گیرد. یکی از نظریه‌های جدید در معنی‌شناسی شناختی، نظریه استعاره مفهومی است که برای اولین بار با انتشار اثر لیکاف و جانسون^۴ (۱۹۸۰)، *استعاره‌هایی که با آن‌ها زندگی می‌کنیم*^۵ و نظریه استعاره مفهومی^۶ (۱۹۹۳) لیکاف، تحولی عظیم در دریافت مفهوم استعاره^۷ پدید آورد و هرآنچه که در دیدگاه سنتی در باب استعاره ارائه شده بود را به چالش کشید. به طور کلی در نگاه کلاسیک، به استعاره به عنوان ابزار زیبایی‌آفرینی که ویژه گونه زبانی خاص و محدود به کلمه است نگاه می‌شد؛ اما در نگاه جدید، استعاره سازوکاری ذهنی است که در سطح جمله و فراتر از آن در زبان تسری دارد. در نظریه معاصر استعاره، بر این نکته تأکید می‌شود که بسیاری از مفاهیم انتزاعی دارای ساختی استعاری هستند و در بسیاری موارد ممکن است این استعاره‌ها در زبان آشکار نشوند، اما به هر حال بر مفاهیم حاکم هستند. استعاره در معنای شناختی آن راهی برای درک مفاهیم انتزاعی، ناملموس و غیرمادی از طریق مفاهیم عینی، ملموس و مادی است.

حوزه مذهب و گفتمان مذهبی به دلیل ماهیت تجربه‌ناپذیر و انتزاعی بودن مفاهیم یکی از حوزه‌هایی است که ضرورت درک استعاری در آن بیشتر احساس می‌شود. حوزه مذهب و گفتمان مذهبی از این جهت استعاری هستند که برای بیان مفاهیم مجرد، ماورائی و متعالی همچون خدا، روح، آخرت،

¹ Cognitive Linguistics

² Natural Language

³ Cognitive semantics

⁴ George Lakoff & Mark Johnson

⁵ *Metaphors We Live By*

⁶ *Conceptual Metaphor Theory*

⁷ metaphor

بهشت، وحی و جز آن از واژگان حسی و مادی کمک می‌گیرد؛ لذا تنها راهی که برای تصور و درک وجود دارد، برقراری ارتباط استعاری میان این مفاهیم و مفاهیم ملموس‌تر است. از نظر ساسکیس^۱ (۱۹۸۵: ۶۶) استعاره به واسطه عملکرد تدائی‌گرایانه‌اش در متون مذهبی، به تسهیل شماری از تجارب نو که برای آن‌ها ممکن است هیچ توصیف لفظ‌به‌لفظی ممکن نباشد کمک می‌کند.

۲.۱. مسئله پژوهش

یکی از مهمترین مفاهیم در قرآن کریم، مفهوم آخرت و توصیف بهشت و درپی آن نعمت‌های موجود در بهشت است. از آنجا که بهشت مفهومی انتزاعی است (زیرا هرگز کسی آن را ندیده و تجربه نکرده است) برای توصیف و شرح آن می‌توان به تحلیل استعاره‌ها پرداخت. بسیاری از مفسران یا به استعاره‌های موجود در این آیات توجه نکرده‌اند و یا درصورت توجه کردن، این استعاره‌ها را صرفاً استعاره‌های زبانی^۲ قلمداد کرده‌اند که تشبیه‌های خاصی را ارائه می‌دهند. استعاره‌های موجود در این آیات، استعاره‌های مفهومی^۳ است که فراتر از استعاره‌های زبانی است؛ استعاره‌هایی که تحلیل آن‌ها بر اندیشه و جهان‌بینی دینی مخاطبان تأثیرگذار است. صرف ترجمه تحت‌اللفظی و یا تفسیر این آیات به عنوان استعاره‌های زبانی، باعث تعبیرها و تفسیرهای سطحی از قرآن می‌شود و ابهاماتی را در این زمینه ایجاد می‌کند. تحلیل این آیات در چارچوب زبان‌شناسی شناختی و با بهره‌گیری از نظریه استعاره‌های مفهومی لیکاف و جانسون (۱۹۸۰)، لایه‌های عمیق‌تری از مفاهیم این آیات را پیش روی مخاطبان قرار می‌دهد و آن‌گونه که قائمی‌نیا (۱۳۹۳) در مقاله خود با عنوان «استعاره‌های مفهومی در آیات قرآن» ذکر می‌کند، نحوه شکل‌گیری جهان‌بینی اسلامی توسط قرآن را تبیین می‌کند و نشان می‌دهد چگونه زبان استعاری قرآن به افق‌های دوردست امتداد می‌یابد و همه مفاهیم و اندیشه‌های بیرون از خودش را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

¹ J. M. Soskice

² linguistic metaphors

³ conceptual metaphors

۳.۱. اهمیت و ضرورت انجام پژوهش

ضعف در ترجمه‌ها و تفسیرهای موجود از قرآن کریم یکی از مشکلات جامعه مسلمانان به خصوص غیرعرب‌زبان‌ها است. شبهه‌هایی که از دیرباز تاکنون درمورد متن قرآن به وجود آمده حاکی از این مطلب است که هنوز فهم و درک دقیقی از متن قرآن به وجود نیامده است. ترجمه‌ها و تفسیرهای موجود توسط افرادی که صرفاً به علوم قرآنی و زبان عربی آشنایی دارند انجام شده است، درحالی‌که ابزارهای زبان‌شناسی نیز می‌تواند در فهم قرآن کریم راهگشا باشد. یافته‌های زبان‌شناسی برای درک مفاهیم والای این متن مقدس به صورت موضعی توسط افراد مختلف مورد توجه قرار گرفته است، اما این پژوهش قصد دارد در حد توان میزان کارایی چارچوب زبان‌شناسی شناختی و نظریه استعاره‌های مفهومی در تحلیل آیات مربوط به توصیف بهشت در قرآن کریم را بسنجد.

۴.۱. اهداف پژوهش

زبان قرآن نه تنها وسیله بیان، بلکه ابزار پردازش یک نوع نگرش درباره جهان هستی و مبدأ و معاد است. اگر مفهوم زبان را نه صرفاً گفتار و لهجه، و نه فقط نحوه ساختار بیان برای القاء سخن در سطح مخاطب، بلکه نوع نظام‌مندی سخن، متناسب با جهان‌بینی گوینده بدانیم، آنگاه خواهیم توانست به ظرفیت‌های بیشتری که می‌تواند سبب فزونی بار معنایی و توسعه سطوح معنا در زبان قرآن شود پی‌برده و براساس نظریاتی که در این ساحت به بار می‌نشیند به وجوه دیگری از دلالت‌های التزامی و اشاری معنایی قرآن دست یابیم؛ لذا هدف نگارنده از انجام پژوهش حاضر آن است که در سایه نگاه نو و یافته‌های جدید نظریه استعاره مفهومی، آیات مربوط به بهشت و استعاره‌های مفهومی موجود در آنها را مورد کاوش قرار دهد تا به لایه‌های معنایی عمیق‌تر و دقیق‌تری از این آیات دست یافته و از این رهگذر، نظریه فوق را نیز به محک داده‌های برگرفته از قرآن به عنوان نمونه‌ای از متون مذهبی قرار دهد.